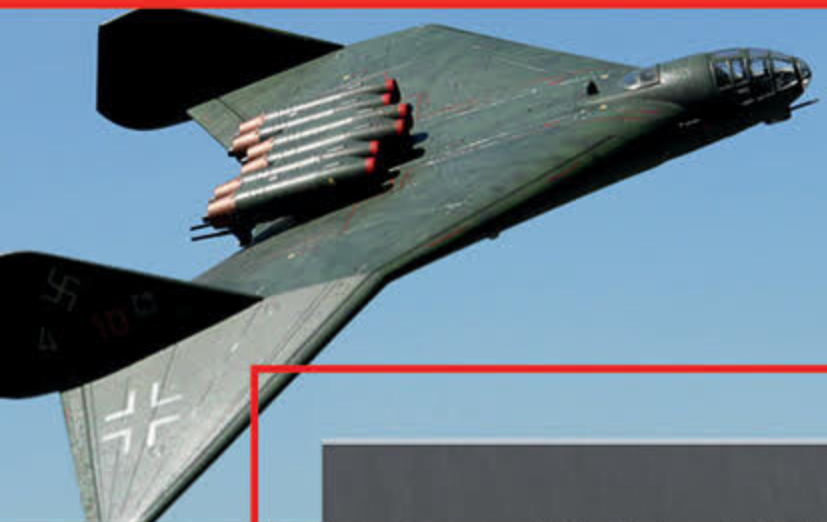

KNIHY ZÁHAD

JAN ANTONÍN NOVÁK

Utajené aktivity nacistů

Podzemní továrny,
zbraně a ukryté cennosti
na našem území

Copyright © Jan Antonín Novák, 2025
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © Jan Antonín Novák, 2025
Redakční úprava Lukáš Foldyna
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
2026
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7695-636-0

01.

Místo úvodu: mimořádný zájem Říše

Motto:

Historie je mnohem víc než historie.

**Jacques Chardonne, francouzský spisovatel
(1884–1968)**

Je 23. duben 1945 a Hitlerově třetí říši odpočítávají armády Spojenců poslední chvíle existence. Samotnému Vůdci už zbývá do konce života jen týden a on to jistě tuší. Ještě nedávno nejmocnější muž Evropy a vládce nad životy a smrtí miliónů teď s hrstkou nejvěrnějších sedí zalezlý pod osmimetrovou vrstvou země a čtyřmi metry železobetonu ve svém berlínském bunkru a zoufale se snaží oddálit konec. Už jen pomocí telefonu velí neexistujícím armádám a bojeschopné jednotky by se mu moc hodily.

Jednu takovou pořád ještě má – a přesto ji nikdy nepoužije.

Skupina armád, které velí polní maršál Ferdinand Schörner přezdívaný „krvavý“, tou dobou nečinně leží v Čechách. Jde o nezanedbatelnou sílu 900 tisíc mužů s 2 400 tanky, 9 400 děly a minometry. Nechybí mu ani letecká flotila s tryskovými Me 262, které svými výkony překonávají všechno, co proti nim ve vzduchu mohou Spojenci postavit. Válku s tím

sice už vyhrát nejde, protože přesila a ekonomická kapacita nepřítele je moc velká, ale něco by se podniknout určitě dalo. I kdyby to měl být třeba jen poslední sebevražedný výpad o pár týdnů oddalující konec říše, která měla trvat tisíc let. Konec konců, boj do posledního dechu byl Hitlerovým oblíbeným heslem a Schörner běžně nechával popravovat své vojáky i za mnohem menší přečiny, než je vyhýbání se boji. Přesto teď jen nečinně čeká.

Znamená to, že na sílu, která při agonii říše odpočívala v Čechách, Hitler zapomněl?

Určitě ne. A nejen proto, že jen krátce předtím povýšil jejího velitele Ferdinanda Schörnera na polního maršála. Před svou sebevraždou, ke které došlo o pár dní později, z něj dokonce v závěti udělal vrchního velitele všech německých armád. Povýšil jej tedy do funkce, kterou za svého života zastával jen on sám – a přitom ho i s jeho armádami ponechal v Čechách.

Proč?

Onoho 23. dubna 1945 Hitler také rozhodl, že „Berlín a Praha jsou dvojicí nedotknutelných měst říše“. Berlín by se dal pochopit: je to hlavní město, centrum moci, symbol – a konec konců se tam nachází i on sám a do Valhaly na setkání s předky se mu nejspíš moc nechce. Ale česká Praha?

Podivní dědicové Říma

Prostor Čech a Moravy měl pro nacisty mimořádný význam. Zajímal je dokonce možná ještě víc než některé odjakživa německé části Velkoněmecké říše, a to hned z několika důvodů. Přitahoval je historicky, geopoliticky i ryze prakticky.

Historie zajímá všechny totalitní režimy – samozřejmě ne ta akademická, hledající pravdu, přístupná diskusím odborníků a novým poznatkům, ale řádně ideologicky upravená tak, aby se hodila do zglajšaltovaných čítanek a k vymývání mozků.

Takovou „historií“ pak lze nejen působit na emoce jednodušších jedinců, kteří si říkají vlastenci, ale také zdůvodnit zločiny totalitního státu, od omezování svobody „v zájmu celku“ až po přepadání jiných zemí nebo dokonce genocidu.

Na historický aspekt nacistického zájmu o Čechy a Moravu nepřímou poukazovalo označení „třetí říše“ často používané pro Hitlerův stát. Naznačovalo, že předtím tu už nějaké dvě říše byly a že ta současná se považuje za jejich pokračování. Jenže tyhle říše se územně nekryly s hranicemi Německa první poloviny 20. století. A do té, která nejdříve velkoněmeckým nacionalistům a nakonec i nacistům imponovala nejvíc – tedy do Svaté říše římské –, naopak patřily země Koruny české. Z čehož mělo tak nějak logicky vyplynout, že je to území, které historicky patří i k Hitlerově Velkoněmecké říši.

To je mimochodem nejspíš i jeden z hlavních důvodů, proč odtud nacisté neodvezli české korunovační klenoty, přestože k nim měli přístup a jinde cennosti kradli jak straky. Z jejich pohledu byl Karel IV. Germán, který si vybral Prahu jako sídelní město Svaté říše římské, jíž se také často říkalo Svatá říše římská národa německého. Proč by se tedy měly korunovační klenoty odebrat do Velkoněmecké říše, když ta je i v Čechách a teď se sem vlastně jen vrátila...?

Připadá vám to divné?

Takže zpět na začátek. Antická římská říše sice germánská nebyla, i když v závěrečných fázích její existence tu Germáni hráli nezanedbatelnou roli, ale na tehdejší evropské poměry to byl obrovský státní útvar, který fascinoval všechny ambicióznější vládcy pozdější doby. Některé dokonce natolik, že se na něj snažili navázat. Nejúspěšnější v tom byl Karel Veliký (748–814) a po něm Ota I. Veliký (912–973).

Karel Veliký byl původně saským a východofranským králem, kterému se dařilo sjednocovat další německé i neněmecké země, až stál na počátku státního útvaru, jemuž se nejdříve říkalo jen Říše římská. Její součástí jako říšské léno byly přibližně od roku 1000 i země Koruny české.

Označení Říše římská bylo trochu matoucí, protože se plete s antickým Římem. Později tedy tento útvar nazývali Svatou říší římskou (*Sacrum Imperium Romanum*) a nakonec od 15. století Svatou říší římskou národa německého (*Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicae*). Z hlediska historického zájmu nacistů o země Koruny české je důležité, že hned několik císařů Svaté říše římské národa německého bylo současně i českými králi a sídlili v Praze.

Tohle tedy byla první říše, která během vzepětí německého nacionalismu v 18. a 19. vzrušovala velkogermánské tatíky posedlé nebezpečnou myšlenkou, že jejich Deutschland je „über alles“, tedy nade vše. V zájmu spravedlnosti ovšem dodejme, že stejným třeštěním tehdy byly postižené skoro všechny evropské národy, slovanské nevyjímaje. O Češích ani nemluvě.

Druhá germánská říše vznikla sjednocením všech německých států a státečků po pruském vítězství nad Francií roku 1871 – a nemusí nás tady zajímat, protože se našeho území bezprostředně netýkala. Vraťme se tedy ještě na chvíli k té první.

Svatá říše římská neměla oficiální hlavní město, protože císař cestoval po hradech své vysoké šlechty a vyjídal je se svým dvorem střídavě, aby to žádnému nepřišlo líto. První výjimkou byl jeden z jejích nejúspěšnějších císařů, český král Karel IV., který jednoznačně sídlil v Praze. Mimořádný význam města na Vltavě ještě podtrhl stavbou několika velkých chrámů a vybudováním Nova Civitas, tedy Nového města. Z Prahy se tak stalo jedno z největších měst tehdejší Evropy. Důvodů k tomu měl víc (podrobně je rozebírám v knize *Karel IV., mystik a čaroděj*, kterou roku 2016 vydalo nakladatelství Alpress), ale jeden z hlavních spočíval v tom, že země Koruny české byly v rámci říše zdaleka největší politickou jednotkou říše pod jedním panovníkem. Zbytek tvořila pestrá směs knížectví, vévodství, hrabství, svobodných měst, arcibiskupství a dalších malých celků, z nichž

žádný se významem, bohatstvím a mocí českému království ani zdaleka nepřiblížoval.

Ve středověku nehrála národnost velkou roli; státní příslušnost nedefinoval jazyk, ale území, jehož „majitelem“ byl panovník. Jenže s příchodem nacionalismů 18. a 19. století to němečtí „národní buditelé“ začali vidět jinak. Středověké země Koruny české vysoce převyšující kterýkoliv z pidistáteků Svaté říše římské s panovníky, kteří se ženili s německými princeznami tak často, že by se v nich české krve nedořezal, a přitom s početnou německou menšinou – to pro ně nebyla země, kde vedle Čechů, Němců a Židů celkem v pohodě žili také Italové, Francouzi a další národnosti, někdy i docela exotické. V očích germánských nacionalistů se z tohoto státního útvaru stalo největší a nejbohatší německé království velkolepé německé říše. Pak se z nacionalistů stali nacisté a ten podivný sentimentálně ambivalentní vztah k českému prostoru jim zůstal.

Jenže to je na Hitlerovo prohlášení o Praze jako nedotknutelném městě říše trochu málo. O držení obrovské Schörnerovy armády v Čechách do poslední chvíle ani nemluvě.

Takže co tu máme dál?

Citlivé břicho Říše

Teď tedy ty geopolitické a strategické důvody. Když se podíváte na mapu, je to na první pohled jasné: Čechy a Morava vypadají jako dravá ryba, která se zakusuje do podbřišku hitlerovského Německa. Ve skutečnosti k téhle situaci došlo až po nacistickém anšlusu Rakouska roku 1938 a ohrožovala víc Československo než nacistický stát, protože československá armáda do té doby s útokem ze strany Rakouska nepočítala a neměla pro takovou situaci připravena žádná účinná opatření. O to větší bylo pokušení Hitlera československý

„výběžek“ vyplnit svou mocí. Generál Alfred Jodl, náčelník operačního štábu, to později okomentoval slovy, v nichž obsazení Československa nazval zaokrouhlením území velkého Německa, které vytvořilo podmínky pro „řešení polského problému na základě příznivých strategických předpokladů“.

Ne že by československá „ryba“ Německo skutečně ohrožovala; nepoměr sil byl příliš velký. Ale pokud jste agresivní diktátor, který vládne velkoněmecké říši, pak jako záminka pro přisvojení tohoto území, neboli casus belli, to je docela dobré. Zvláště když k tomu máte ještě i nacionalistické pseudohistorické pohádky mluvící o tom, že „ryba“ je vlastně odjakživa vaše.

Hitler to měl tím snazší, že v břiše „ryby“ měl odstrkovanou národnostní menšinu, která ještě nedávno za časů Rakousko-Uherska byla většinou, takže z ní není těžké udělat pátou kolonu. Tím spíš, že nová česká většina (která se ovšem stala většinou teprve v malém a slabém státě a ve skutečnosti byla oproti souhrnu ostatních národností ve státě v menšině) se zdejšími Němci nezacházela zrovna nejlépe. Hned na počátku existence Československa došlo k několika masakrům německých civilistů, do pohraničí přišli čeští úředníci, vojáci a financové, často bývalí legionáři, s nimiž nebylo lehké vyjít, takzvaná pozemková reforma (ve skutečnosti první velké vyvlastňování předznamenávající krádeže majetků prováděné po válce prezidentem Benešem a nakonec komunisty) dopadala na velké německé majetky hůř než na české...

Který českoněmecký Hans, Heinz nebo Horst by za takových okolností raději nebyl příslušníkem panské rasy ve Velkoněmecké říši než malým „Němčourem“ šikanovaným úředníky jakéhosi nedávno uměle splácaného Československa? Řadový sudetský Němec ještě nemohl tušit, že ho jeho soukmenovci z Reichu odvedou do války, a pokud náhodou přežije, tak jej vítězové vyženou z domova. A ještě ke všemu do toho roku 1929 přišla světová hospodářská krize...

Německá menšina se tak dala snadno zmanipulovat k protestům i násilnostem a stala se vítanou záminkou pro připojení českého prostoru k Říši – většinou celkem ochotně. Budiž však na tomto místě připomenuto, že vábení velkoněmeckých Sirén nepodlehli všichni sudetští Němci, a přesto byli nakonec s těmi ostatními hozeni do jednoho pytle.

Může ale být geopolitický a národnostní problém důvodem, proč Hitler v takzvaném protektorátu Böhmen und Mähren do poslední chvíle držel nedotčené Schörnerovy armády a postavil Prahu na roveň Berlínu? V jeho zoufalém postavení sotva. A tak nám zbývají už jen důvody praktické.

Oáza klidu uprostřed bouře

V časech Rakousko-Uherska byly české země průmyslově nejrozvinutější částí habsburského mocnářství. I když jeho rozpad zdejšími firmám přivodil nemalé problémy, ty nejvýznamnější podniky se brzy vzpamatovaly a dařilo se jim i za časů první republiky. Týkalo se to zejména zbrojovek, které navíc těžily z toho, že Německu a Rakousku podmínky mírové smlouvy zbrojení a výrobu zbraní silně omezily. Československo se tak v podstatě stalo zbrojnicí Evropy, protože zbraně se tu vyráběly jak pro potřebu vlastní armády, tak ještě víc na export.

Po kapitulaci Československa na konci 30. let (protože jinak se odevzdání státu Hitlerovi bez boje nazvat nedá) tohle všechno padlo nacistům neporušené do klína – od výzbroje čs. armády až po výrobní kapacity zbrojovek. Nechybí úvahy tvrdící, že bez československých zbraní by wehrmacht nemohl na vpád do Francie ani pomyslet. Uvádí se, že předáním československých továren Německu narostl Hitlerův zbrojní průmysl nejméně o 20 procent, že československými zbraněmi bylo vyzbrojeno okolo 45 německých divizí a že

při útoku wehrmachtu na Francii byl každý třetí německý tank českého původu. A nejen to: plzeňská Škodovka se stala druhou největší zbrojovkou nacistické říše. Pro Hitlerovy armády byla skutečným požehnáním: zatímco německé zbrojní továrny navštěvovaly spojenecké bombardéry pravidelně, často a úspěšně, na Škodovku bomby dopadaly teprve až v samém závěru války.

„Německu připadly Škodovy závody, druhý nejvýznamnější arsenál střední Evropy, jehož výroba se v době od srpna 1938 do září 1939 sama o sobě téměř vyrovnala produkci všech britských zbrojovek za totéž období,“ napsal ve svých pamětech Winston Churchill. V Protektorátu Čechy a Morava přitom zbraně a potřeby pro armádu vyráběla i řada dalších podniků.

Tím ale výhody českomoravského prostoru pro nacisty ještě zdaleka nekončily. Byla tu také kvalifikovaná pracovní síla, která nemusela na frontu, takže kdysi československé továrny teď mohly zásobovat Hitlerovu říši bez jakýchkoliv omezení. A nejen to: na frontu nemuseli ani čeští zemědělci, a tak říši dodávali potraviny.

Zatímco německé fabriky a města bez přestávky devastovaly spojenecké nálety, tady byl většinu času klid. Na rozdíl od první světové války tu fungovalo zásobování. Ani odboje se tu okupanti nemuseli moc bát. Služba v Protektorátu byla pro Němce téměř dovolenou, ostatně právě proto tu byla i četná zařízení pro rehabilitaci a rekreaci německých vojáků.

Ale bylo tu ještě něco jiného: v relativním bezpečí území, které se dnes jmenuje Česká republika a které v očích některých velkoněmeckých ideologů a „rasových expertů“ bylo svým způsobem němečtější než samotné Německo, nacisté vybudovali tajná vývojová pracoviště, testovací zařízení, nadzemní i podzemní továrny, úkryty a objekty, jejichž účel se často dodnes nepodařilo objasnit. Není náhoda, že právě tady měly být koncem války ukryty cennosti nakradené pohlaváry

velkoněmecké říše, že Hitlerova válka skončila právě tady – a že právě tady pak někteří nacisté z vrcholu hnědé hierarchie beze stopy zmizeli...

Černý rád

Nejde si přitom nevšimnout, že skoro ze všeho, co se na území Protektorátu Čechy a Morava událo, vyčnívají zlověstná písmena SS. Konkrétněji to vyjádřil Hitlerův ministr zbrojního průmyslu Albert Speer, když řekl: „Takzvaný protektorát Čechy a Morava byl fakticky pod vládou jednotek SS, do níž se nikdo neodvažoval zasáhnout.“

Speerova slova je třeba brát vážně, protože byl víc než jen ministrem. Mnozí tvrdí, že pokud člověk jako Hitler vůbec mohl mít přítele, pak Albert Speer tomu byl asi nejbližší. Mimo jiné proto, že Hitler vždycky toužil být architektem, inteligentní a společensky obratný Speer architekt byl a věděl, co má říkat, aby se Vůdci zalíbil. A ještě ke všemu byl asi jediným z Hitlerova úzkého kruhu, kdo po válce sepsal paměti – a on psát zjevně uměl.

Ale jsou i další důvody, proč v tomhle panu ministrovi můžeme věřit, například to, že pracovníčně byl v kontaktu s vysoce postavenými esesáky, kteří v Protektorátu Čechy a Morava působili. Pokud se tedy chceme zabývat tajnými projekty a dalšími „neveřejnými“ aktivitami nacistů na našem dnešním území a alespoň trochu je pochopit, ze všeho nejdřív se musíme na SS podívat trochu blíž.

Je to důležité i z dalšího důvodu: SS skrytě a neformálně vládnoucí Protektorátu Böhmen und Mähren byla samotnou podstatou nacistického režimu, jeho kostrou, krví a svaly. Nechybělo moc a stala se i jeho mozkem – a pak by se nejspíš dějiny ubíraly mnohem temnějším směrem. V tom, že k tomu nakonec nedošlo, sehráli významnou roli právě Češi

*Ministr zbrojního průmyslu
Albert Speer*

a Slováci. Přitom podstatná část tohoto osudového dramatu se odehrála na našem území. A navzdory úsilí historiků v něm je pořád mnoho nejasného.

Zlověstná písmena SS dnes evokují smrtihlava na čepicích, masové vraždy, koncentráky, mučení a krev, ale původně byla jen nic neříkající zkratkou výrazu Schutzstaffel, česky ochranný oddíl. Nacisté tuto jednotku založili roku 1925 jako osobní ochranku Adolfa Hitlera – a měli k tomu dobré důvody.

Tou dobou byla politika v Německu zdivočelém nedávnou válkou docela drsná zábava, a když se tehdy řeklo „politický boj“, tak to neznamenal slovní kočkování v televizních pořadech jako dneska. Byly to rvačky v ulicích, útoky na schůze nebo demonstrace i další krutá povyražení, při kterých kromě pěstí přicházely ke slovu nože a revolvery. Běžně tekla krev, sem tam nechyběla ani nějaká ta mrtvola – a komunisté si s nacisty v tomto ohledu neměli co vyčítat. Nacistická strana (NSDAP) přitom musela svého führera chránit, protože fungovala na vůdcovském principu, bez Hitlera by nejspíš upadla do bezvýznamnosti, nebo se dokonce rozpadla. SS tedy zpočátku byla prostě jen běžná ochranka, i když v tomto případě složená ze společenské spodiny.

Zpočátku byl oddíl SS jenom jednou ze složek SA (Sturmabteilung), což byla paramilitantní organizace nacistické strany, která se z tlup neukotvených válečných veteránů a hospodských rváčů postupně vypracovávala do podoby jakési stínové armády s ambicemi převzít moc. Politicky

představovala něco jako levé křídlo nacistů; řečeno méně vznešeně šlo o lidi, kteří v nacionálním socialismu viděli šanci, jak si revoluční cestou nakrást majetky a urvat moc. Čím dál tím víc Hitlera stavěli před nepříjemné dilema. Má se přiklonit ke starým soudruhům z SA, a otevřít tak cestu k revoluci a chaosu s veškerou nejistotou, která by z toho vyplývala? Neříká se snad, že revoluce požívá své děti? Nebylo by tedy lepší dát přednost establishmentu, vládnoucí vrstvě a armádě, které vědí, jak svět funguje, a dají se tedy pro jeho záměry využít lépe?

Roku 1929 se šéfem SS stal Heinrich Himmler. Vystudovaný agronom a nepříliš úspěšný farmář s vizáží i duší pedantského úředníka, který ale měl také druhou stránku, pro tenhle druh lidí typickou: sny o velikosti. Ale ne takové té normální; pro tu nebyl vybavený. On se svými brejličkami, ustupující bradou, nudnou povahou a naprostou absencí charismatu vyváženou bohatým nákladem mindráků mohl být velký jen s pomocí mystiky, esoteriky a kouzel. A hlavně pouze jako věrný pes někoho skutečně velkého. Stal se tedy šéfem ochranky Adolfa Hitlera – a aby si přitom přišel taky trochu na své, tak si to osladil velkogermánskou mystikou. Stalo se přesně to, co se stává, když zakomplexovaná malost říznutá pedantskou pílí přijde k velké moci: zrodilo se neobyčejně výkonné monstrum.

Dokud Himmler nenašel svého Hitlera, potácel se životem jako loď bez kormidla a nebylo na něm vůbec nic, co by upoutalo pozornost životopisců. „Nenajdeme tu nic z Hitlerovy mladistvé rozvrácenosti, ani z Heydrichova múzického požehnutí, nic výstředního, zvláštního, ba ani zajímavého,“ vystihl jeho nudnou podstatu český spisovatel Dušan Hamšík.

Himmler se narodil roku 1900 do rodiny přísného, až bezcitného učitele Josepha Bernarda Himmlera, bigotního katolíka se zálibou ve starogermánských dějinách – nebo spíš v tom, co si o nich němečtí národovci vysnili a nalhali (a těžko jim

to vyčítat, protože tou dobou to samé dělali obrozenci snad všech evropských národů, české nevyjímaje). Možná není bez zajímavosti, že přísné a bigotní otce se sklony k národovectví měl i Hitler, Goebbels a další nacističtí papaláši.

Himmlerova árijská mystika a přesvědčení o nadřazenosti germánské rasy tak nepocházely z jeho mozku, to bylo mimo jeho mentální schopnosti. Měly mnohem hlubší původ, který paradoxně z velké části netkví v germánské půdě.

Podhoubí

Nacismus měl své mystické kořeny vrostlé velmi hluboko do 19. století, kdy byla teutonská mystika okořeněná rasismem módní ve velké části západní a střední Evropy. V Anglii byl její výraznou postavou Houston Stewart Chamberlain (1855–1827), ve Francii Joseph Arthur hrabě de Gobineau (1815–1882), zatímco blábolivou mystiku do pálivého árijského guláše přilila Ruska Helena Petrovna Blavatská (1831–1891). Na našem území našla tato pseudofilosofie velkého obdivovatele v brněnském továrníkovi Friedrichovi Wannieckovi, který podporoval asi nejvýznamnějšího hlasatele ezoterikou posvěcené nadřazenosti árijské rasy, podivína Guido „von“ Lista, o obou najdete víc v následujících kapitolách. Od nich pak už vedla skoro přímá cesta k zvrácené víře Heinricha Himmlera.

To ale byla jen jedna tvář černého řádu SS. Kdyby zůstalo jen u velkogermánské mystiky, v prostředí Hitlerova státu by neobstál – a nejen proto, že Hitlerovi připadalo blábolelní černokněžníků s hákovými kříži směšné a v konečném důsledku i nebezpečné. Himmler sice vypadal jako nudný a nezajímavý strejda, ale za touto maskou se skrývala obrovská touha po moci a instinkt, který mu velel, jak se k ní dobrat. Věděl, že v moderní době musí svůj řád vybavit moderními prostředky. A tak ve velkém angažoval schopné technokraty,

organizátory, inženýry, kriminalisty a další špičkové odborníky. Teprve to z SS (v kombinaci s masou primitivů, které pozvedl z nicoty a udělal z nich svůj výkonný orgán) vytvořilo zločineckou organizaci, jejíž výkonnost dosud neměla v celé historii lidstva obdoby.

Právě díky tomu Hitlerova říše jako by uprostřed moderního věku racionality vystoupila z nějakého temného dystopického románu. Bizarní společenský řád, směs zřízení starověkých říší, středověku a moderních totalit... Armády otroků zbavených nejen ja-

kýchkoliv práv, ale i lidské podstaty... Rozsáhlé podzemní stavby a kuriózní nápady nacistických papalášů... A v kontrastu s tím supermoderní technologie, které byly daleko před ostatními a změnily chod dějin... To by nevymyslel ani šilný autor sci-fi postižený delíriem tremens. Odkud se tohle uprostřed civilizované Evropy vzalo? Jak daleko máme k tomu, aby se to z kalného přítmi na okraji demokratické společnosti zase vynořilo?

Ponurá říše nacistů oplývá záhadami, které mnoho badatelů nikdy nepřestaly vzrušovat – a mnohé z jejích nejpodivnějších aktivit se odehrávaly na našem území. Co z toho je skutečnost, co mýtus a co jen bulvární výmysl?

O tom je tato kniha.

Protektorát Čechy a Morava ovládal černý řád SS. Na snímku Heinrich Himmler a Reinhard Heydrich

02.

Mračna se stahují

Motto:

O hranice se nejedná, o hranice se střílí.

**Tomáš Garrigue Masaryk, československý prezident
(1850–1937)**

Je leden 1935. V Německu Adolf Hitler už druhým rokem předvádí, jak rychle lze z civilizované země udělat krvavé peklo, ale v sousedním Československu pořád ještě vládne celkem pohoda. Alespoň na povrchu. Na Pražském hradě chřadne staříčkový „prezident osvoboditel“ Tomáš Garrigue Masaryk a v zemi je demokracie. Sice by se jí dalo hodně vytknout, ale přesto se tu žije volněji než v kterémkoliv jiném státu střední a východní Evropy. I když na lidi pořád ještě doléhá světová hospodářská krize, která vypukla před šesti lety, přesto se chtějí bavit. Adina Mandlová a Hugo Haas excelují ve Fričově veselohře *Ať žije nebožtík*, v kinech běží dodnes populární *C. a k. polní maršálek* s Vlastou Burianem, z rozhlasových reproduktorů zpívají Melody Boys elegantního kapelníka R. A. Dvorského... Do lodí už teče, ale na palubě se bude ještě nějaký čas tancovat.

Pod idylickou hladinou to vře. Nacistický režim řadí příliš blízko a Československo je jedním z nejbližších cílů uprchlíků před Hitlerovou diktaturou. Ale nejen jich; působí tu

také nadstandardní množství německých agentů. A to většinou nejsou operetní špióni ze starých časů. O nacistickém agentovi platí rčení o řemeslu pláště a dýky – a to tak, že doslova.

Zima je mírná, skoro bez sněhu, a obyvatelé Prahy se těší na jaro, až si vyrazí na výlet některým z flotily parníků vyplouvajících proti proudu Vltavy. Jednou z jejich zastávek může být hotel Záhoří osaměle stojící přímo u řeky nad horním koncem Svatojánských proudů. Izolované místo jako stvořené pro užívání tehdy ještě skoro nedotčené přírody. Ale také pro děj nějaké detektivky od Agathy Christie. Nebo pro krvavou zápletku špionážního románu... Koho by napadlo, že něco takového se tu co nevidět doopravdy stane.

Hotel je v provozu i teď během zimy, dokonce tu jsou ubytovaní hosté. Jeden je trochu divný, ale zdá se, že se o něj nikdo nezajímá. On si to nejspíš i myslí, jenže se krutě mylí.

Hotel Záhoří na dobové pohlednici

Ne zas tak daleko odtud po něm pase samotné peklo, které si toho času říká Sicherheitsdienst SS. Jeho šéf se jmenuje Reinhard Heydrich. Právě tehdy se příběh jeho života poprvé protnul se zemí, kde jen o pár let později za dramatických okolností skončí.

Lehce obtloustlý osamělý muž středního věku v hotelu Záhoří moc nevypadá jako turista. Krásy okolní přírody mu zjevně nic neříkají, protože když zrovna na krátko neodjede do Prahy, tráví většinu času ve svém pokoji číslo 6 nebo v mansardě pod půdou. Mluví německy, ale to není nic divného, protože němčina je mateřským jazykem tří milionů občanů tehdejšího Československa. Ostatně Němec je i nájemce hotelu Záhoří Johann Graf.

Venkovský hotel žije svým ospalým mimosezónním životem až do 15. ledna – ale toho dne se situace začíná měnit. Do hotelové restaurace vstupují další tři Němci; dva muži a žena. Se svým krajanem z pokoje číslo 6 se brzy seznamují, dokonce se zdá, že žena v něm rychle nachází zalíbení. Možná až moc rychle, ale jemu se to kupodivu nezdá divné. Ani ti tři nepřijeli obdivovat Svatojánské proudy a okolní přírodu – ale důvod jejich návštěvy není úplně běžný. Tři Němci přišli svého soukmenovce z pokoje číslo 6 zabít.

Rádiový kouzelník

Karel Rudolf Formis se narodil ve Stuttgartu 25. prosince 1894 do středostavovské rodiny. Dobrodružná povaha ho už v 16 letech vyhnala do světa a díky mimořádnému talentu se přitom jaksi mimochodem naučil řadu jazyků, včetně mnoha exotických. Jeden čas dokonce působil jako vychovatel v rodině siamského císaře (dnešní Thajsko). Po vypuknutí první světové války se dobrovolně přihlásil do armády císařského Německa, ale peklo zákopů ho minulo. Nadřazení

Ing. Rudolf Formis

si brzy všimli jeho jazykových schopností a usoudili, že jako potravu pro děla by ho bylo škoda. Udělali z něj tedy tlumočnicka pro komunikaci s vojenskými místy Turecka, které tehdy bylo spojencem císařského Německa.

Formis se přitom seznámil s rádiovou technikou, která ho zaujala natolik, že se hned po skončení války přihlásil na technickou univerzitu ve Stuttgartu. Brzy se ukázalo, že má mimořádný talent nejen pro jazyky, ale i pro elektrotechniku a radiotechniku. Po absolvování univerzity a získání titulu inženýra byl roku 1923 pověřen řízením stavby rozhlasového vysílače ve Stuttgartu. A když byla o rok později stavba hotová, stal se nejdřív technikem a nakonec technickým ředitelem zdejší stanice Süddeutsche Rundfunk A. G. (SÜRAG). Ale ani tím se jeho zájem o bezdrátovou elektrotechniku nevyčerpal: pořádal o ní osvětové přednášky jak pro svou rozhlasovou stanici, tak i osobně. Objížděl s nimi sály po celém Německu, stal se zakládajícím členem a funkcionářem asociace německých radioamatérů a samozřejmě provozoval vlastní amatérskou stanici. Měla volací znak KY4.

Tou dobou se pro technické nadšence stala bezdrátová radiotechnika podobnou drogou jako o nějaké to desetiletí

později počítače. Krabice, z nichž slabě prosvítala oranžová záře žhavení elektronek, také otevíraly dveře do budoucnosti, ale hlavně nabízely zážitky, o nichž se předtím mohlo zdát snad jen hrdinům pohádek. Mluvit s někým, kdo je na druhém konci světa? Žádný problém. Poslouchat koncert a přitom nesedět v koncertní síni, ale ležet doma na kanapi? Proč ne. Vědět v reálném čase, jak probíhá fotbalový zápas v sousední zemi? I to jde. Dnes nic zvláštního, ale tehdy ti, kdo to uměli zařídit, byli něco jako čarodějové. Jedním z nich byl inženýr Formis. Dokonce jedním z nejlepších.

Vedoucí pracovníci SÜRAG to věděli, a když se rozhodli vybudovat bezdrátové spojení s USA, pověřili tím právě jeho. Společnost zakoupila zámek Solitude nedaleko Stuttgartu a inženýr Formis tam vybudoval dobře zařízenou stanici pro mezikontinentální komunikaci. K jeho úspěchům patřily třeba i přímé přenosy z paluby vzducholodi LZ-127 Graf Zeppelin při jejím letu přes Atlantik – což tehdy byl úspěch ne nepodobný letům na Měsíc o pár desetiletí později. V této souvislosti možná stojí za zmínku, že Německo mohlo mít zájem o rádiové spojení se Spojenými státy i z jiných důvodů: krátce před vypuknutím vzájemného nepřátelství pozatýkala americká CIA rozsáhlou síť německých špiónů, kteří pro předávání zpráv do Německa používali vysílačky.

Ale Rudolf Formis nebyl špičkový odborník jen na radio-techniku. V zámku si také zařídil experimentální laboratoř, v níž vymýšlel, stavěl a testoval i jiná zařízení. Údajně k nim patřily také dálkově ovládané stroje; dnes bychom asi řekli roboty nebo drony. Tehdy ještě nebylo moc lidí, kteří něco takového dokázali.

Takže geniální vynálezce úspěšně mířící vzhůru. Dalo by se čekat, že svět o něm hodně uslyší. Ale pak se najednou něco stalo a inženýr Formis zmizel. Existuje několik verzí této části jeho příběhu; podle některých v tom měl prsty sám Adolf Hitler.

Čas omylů, chyb a násilí

Prohrát válku je vždycky špatné, ale tu, které dnes říkáme první světová, Německo ztratilo obzvláště špatně. Skoro by se dalo říci až trapně. Na východě se mu podařilo v březnu 1918 porazit Rusko, takže mohlo všechny své armády vrhnout na západní frontu, která pořád ještě ležela hluboko na území Francie – ale tehdy se zhroutilo jeho zázemí. Zásobování vázlo, byl hlad, vojáci se bouřili, ve vzduchu byla cítit bolševická revoluce. A právě Rusko krátce předtím názorně předvedlo, že i ten nejhorší mír je lepší než vláda komunistů.

Vedení země proto usoudilo, že nastal čas pro jednání o míru, jenže západním spojencům jen mír nestačil. Nepříliš spravedlivě označili Německo za jediného viníka války a rozhodli se ho co nejmíc ponížít. Zemi vyčerpanou válkou zdrtila povinnost odvádět vítězům astronomické reparace, nastala tu inflace, jakou svět ještě neviděl, boje mezi německými bolševiky a jejich odpůrci neměly daleko k občanské válce... V Bavorsku dokonce roku 1919 komunisté nakrátko vyhlásili „republiku rad“ a rozpoutali revoluční teror, zatímco o tři roky později se tu Hitler naopak neúspěšně pokusil o nacionálněsocialistický puč. Sice pak skončil za mřížemi, ale dokázal nezdaru šikovně využít: udělal si reklamu, napsal „bibli nacismu“ *Mein Kampf* a především si ujasnil, jak postupovat dál. Pak se sice Německu začalo dařit lépe, takže Hitlerova nacionálně socialistická strana několik let živořila na okraji politického spektra, jenže lepší časy ukončila světová hospodářská krize a nacisté začali být pro rychle chudnoucí národ přitažliví. Jejich preference rostly a roku 1933 se víceméně legálně chopili moci.

Československo se sice v první světové válce chytře přidalo na stranu vítězů, ale mír také nezačalo moc šťastně. Češi chtěli rozpad Rakousko-Uherska a vlastní stát, ale na to jich bylo moc málo. Navíc jejich osídlení nemělo jasné hranice: jednoznačnou většinu tehdy měli jen v centrálních

oblastech Čech a Moravy. Jinak řečeno: na území budoucího Československa byli pouze jednou z menšin. Masaryk s Benešem problém vyřešili lišácky: s pomocí slovenského astronoma, politika a vojáka Milana Rastislava Štefánika do projektu zapojili Slováky a vymysleli československý národ, který už většinu měl – a kdyby to náhodou nestačilo, tak ještě trochu upravili statistiky národnostního složení. Když bylo hotovo, Štefánik záhadně zemřel při letecké havárii a Slováci utřeli.

Také ostatní menšiny otcové zakladatelé Československa ze svého projektu „chytře“ vynechali. Ty si mezitím po svém vyložily jeden ze čtrnácti bodů amerického prezidenta Woodrowa Wilsona o autonomii pro všechny národnosti bývalého Rakousko-Uherska. Jenže zatímco Masaryk a Beneš nepočítali s nimi, představa menšin o autonomii a sebeurčení zase nepočítala s Československem. Právě zrozený stát problém vyřešil pomocí kulometů: do revoltujících Sudet vyslal oddíly bývalých českých legionářů, které postřílely desítky německých civilistů. A po nich přišli čeští úředníci a policisté, z nichž leckterým nedělalo problém se tam chovat jako v dobytých koloniích.

Na nějaký čas byl klid, jenže mrtví nejsou dobrý základ pro bezproblémové soužití. Není nejspíš náhoda, že první německá dělnická národně socialistická strana s programem blízkým té nacistické nevznikla v Německu, ale v českých Sudech už roku 1919, tedy dřív než Hitlerova NSDAP. Už to mělo české politiky varovat – ale nevarovalo. Nebo si mysleli, že s vítěznou Francií v zádech se nemusí bát. Ale když se v Německu dostal k moci Hitler, zatímco Francie topící se v politických problémech ztratila o zemi v srdci Evropy zájem, začaly české problémy zase vyplouvat na povrch. A nacisté věděli, jak je využít.

Ale ani v Německu to Hitler zpočátku neměl jednoduché. Jeho strana se sice jmenovala národně socialistická a dokonce i dělnická (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei,

NSDAP), ale to byla jen vábnička na chudé – jenže někteří straníci to vzali vážně. Představovali si, že to bude jako v Rusku: znárodní továrny, vyženou boháče, rozdělí si jejich majetky a budou se mít dobře. Málo se ví, že nějaký čas takhle nacismus viděl i pozdější ministr propagandy Joseph Goebbels, který obdivoval Lenina.

Nejvýznamnějšími představiteli levicového revolučního křídla NSDAP byli bratři Gregor a Otto Strasserové. Ale Hitler měl jiný názor a Gregora nechal zavraždit, zatímco Otto raději utekl do Prahy. Když vám někdo zamorduje bráchu, tak vás vztek na něj hned tak nepřejde – a Otto to vzal od podlahy: založil protihitlerovskou organizaci Černá fronta, jejímž cílem nebylo nic menšího než odstranit Hitlera.

A tady se příběh zase vrací k inženýru Formisovi.

Pirátská vysílačka Černé fronty

Dneska už to může vypadat neuvěřitelně, ale mezi dvěma světovými válkami byly jediným opravdu masovým médiem papírové noviny. Internet čekal v daleké budoucnosti, televize se teprve rodila v několika málo výzkumných laboratořích, rozhlas sice už nějaký čas vysílal, jenže přijímače nebyly levné. Ale ať byl Hitler jakýkoliv darebák, propagandě rozuměl jako málokdo, ostatně hlavně díky tomu se vypracoval z neúspěšného malíře na nebezpečně úspěšného Führera. Věděl tedy, že jeho režim na propagandě stojí. A tak Strasserovi odloudil ještě schopnějšího propagandistu, kterým byl Joseph Goebbels. Ten to pak dotáhl až na ministra propagandy, jednoho z nejvyšších představitelů třetí říše a nejfanatičtějšího následovníka svého Vůdce. Norimberské šibenici se vyhnul jen sebevraždou v Hitlerově bunkru pod Berlínem v posledních dnech války.

Ale to je ještě daleko. Teď malý kulhavý doktor filosofie, geniální propagandista a zuřivý antisemita, který se přitom árijskému ideálu muže podobá asi jako čivava vlkovi, hýří nápady, které dláždí nacistům cestu k absolutní moci – a jedním z nich je rádio. Kdyby měl každý Němec doma laciný přijímač, šlo by mu pumpovat nacistickou propagandu pod tlakem rovnou do hlavy. A tak to zařídil. Říkali tomu Volksempfänger, lidový radiopřijímač. A fungovalo to, jako ostatně většina Goebbelsových nápadů.

Ale všichni Němci ještě nepodlehli. Proti všemocnému doktoru Goebbelsovi ovládajícímu mocenské nástroje totalitní Říše ještě stál prakticky osamělý chlapík ukrývající se v hotelu Záhoří. Inženýr Formis, jeden z nejlepších odborníků na bezdrátovou komunikaci, neměl Hitlera rád. A tehdy se stalo něco zvláštního: do proudu propagandy linoucího

Joseph Goebbels (sedící) předvádí Volksempfänger, lidový radiopřijímač

se z Volksempfängerů začal vstupovat záhadný hlas, který si z nacistů utahoval...

Všechno nasvědčuje tomu, že zpočátku Formis s nacisty přinejmenším sympatizoval, některé zdroje dokonce říkají, že jako člen nacistické paramilitantní organizace SA (Sturmabteilung) pro stranu roku 1933 přebíral stanici SÜRAG. O důvodech, proč pak najednou utekl z Německa, různé zdroje mluví různě. Podle některých vyplul na povrch Formisův židovský původ, což se jeho *parteigenosen* nelíbilo a jako důvod k útěku to víc než stačilo. Tenhle příběh má ještě variantu, v níž nacisté Formise kvůli židovským předkům uvěznil, ale pak zase propustili. A aby to nebylo tak jednoduché – a taky aby to bylo trochu dobrodružnější –, někteří autoři tvrdí, že Formis z vězení nebo z koncentračního tábora pláchl. Další verze říká, že důvod jeho uvěznění ani propuštění není znám, ale že během krátkého pobytu v koncentráku začal nacisty nenávidět. Podle jiných způsobil úmyslně poruchu ve vysílání, zrovna když mluvil Hitler – a takové věci se pochopitelně neodpouštěly. Nebo prostě jen na rozdíl od většiny Němců procítl.

Buď jak buď, inženýr Formis vyrazil z čím dál ponuřejšího Německa do světa, zřejmě v naději, že se mu podaří navázat na své někdejší toulky za dobrodružstvím. Jenže mu brzy došly peníze a ještě ke všemu svět v předvečer války už nebyl tak přátelský jako za jeho mládí. Jeho výlet skončil v Turecku, které ho chtělo vrátit do Německa. Tam se mu z pochopitelných důvodů nechtělo, takže ještě jednou utekl a namířil si to do Prahy.

Tady bezradného uprchlíka našel Otto Strasser, který organizoval opozici proti Hitlerovi. Snažil se do Černé ruky shromáždit všechny radikály nalevo od Hitlera, od zklamaných nacistických revolucionářů až po komunisty. Programem měl být jakýsi revoluční nacionalistický socialismus, který chtěl vyvlastnit bohaté stejnými metodami, jako se to už dělo v Rusku. Strasserův antisemitismus nebyl tak všeobecný jako

u Hitlera, ale mířil především proti židovským velkopodnikatelům a bankéřům. Tvrdil, že komunisté jsou přirozenými spojenci, a chtěl spolupracovat se Sovětským svazem.

Takže se dá říci, že Strasser byl jen takový Hitler říznutý Leninem, jinými slovy „jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet“. Ale někteří demokraté se zase řídili jiným příslovím: „Když se dva perou, třetí se směje.“ A tak pro něj v Československu našli útočiště a finanční zdroje. V Praze se Otto Strasser ostatně cítil dobře nejen díky početné německé menšině, ale také proto, že – pro někoho možná poněkud překvapivě – byl obdivovatelem prezidenta Masaryka. Dokonce roku 1938 vydal knihu nazvanou *Masaryk, vůdce nové Evropy*, jejíž originální titul v němčině zní poněkud pikantně: *Masaryk, ein Führer der neue Europa*. Věnoval ji „českému národu v jeho nejtěžší hodině“. Ve skutečnosti to zas tak překvapivé není; Masarykovým obdivovatelem byl i italský *duce* a otec fašismu Benito Mussolini. A Masaryk byl k tomuto druhu svých obdivovatelů – mírně řečeno – pragmatický; málo se ví, že jedním z nositelů nejvyššího československého státního vyznamenání – Řádu Bílého lva I. třídy – dodnes je Benito Mussolini. Ano, byla to praštěná doba. Takže by vlastně nemělo ani tak moc překvapit, že z tehdejšího ideologického a politického chaosu nakonec jako skutečný vůdce Evropy vyrostl nevzdělaný rakouský desátník a zneuznaný malíř. A že jeho vůdcování pro Evropu nakonec dopadlo dost špatně.

Ale zpátky do poloviny 30. let. Machr přes rádio byl přesně to, co Strasser v té chvíli potřeboval, protože propaganda šířená éterem zrovna začínala být v módě. A tak Rudolf Formis sestavil vysílací stanici a jejím prostřednictvím začal německým nacistům pít krev.

Ve skutečnosti to nebylo tak jednoduché, protože pro stanici potřeboval některé speciální součástky, které zůstaly v zámku Solitude. O tom, jak je získal, také existuje několik verzí. Podle jedné se do jámy Lvové v podobě nacistické

říše vydal ilegálně sám Formis, podle druhé tímto úkolem Strasser pověřil jiné spolupracovníky nebo členy Černé fronty. Ale ať už to bylo jakkoliv, každá verze by byla působivým začátkem dobrodružného filmu.

A pak byla stanice konečně hotová a v listopadu 1934 začala z hotelu Záhoří vysílat. Inženýr Formis v relacích komentoval dění v Německu, utahoval si z prominentních nacistů, vysílal projevy Otto Strassera nahrané na gramofonových deskách – prostě štvál Hitlera a jeho kumpány, jak to jen šlo. A aby na programu nebyla jen politika, která dříve nebo později každého normálního člověka otráví, pouštěl do toho i hudbu. Ale jako mimořádně schopný radiotechnik dokázal ještě víc: uměl se naladit na frekvenci německých stanic, vstupovat do jejich relací a vtípně je komentovat.

Kdo ještě pamatuje, jak komunističtí papaláši nenáviděli „štvavé“ stanice Hlas Ameriky nebo Svobodná Evropa, dovede si představit, co Formisovo vysílání dělalo se žlučí jejich nacistických předchůdců. Snažili se zjistit, odkud záhadná stanice Černé fronty vysílá, ale brzy se ukázalo, že to není tak snadné. Inženýr Formis vysílal na krátkých vlnách v rozmezí kmitočtů 5,77 až 21,45 kilohertzů. Z nevysoké antény v hlubokém údolí Vltavy obklopeném kopci se vlny nemohly šířit přímo, ale odrážely se zpět k zemi od vysokých vrstev atmosféry. Takové vysílání tehdy prakticky nebylo možné zaměřit.

Tak to nacisté zkoušeli jinak. Nejdřív proti „pirátské“ stanici oficiálně protestovali diplomatickou cestou, ale to moc nepomohlo. Sympatie českých politiků byly spíš na straně Strassera, a tak to československé orgány s pátráním po zdroji vysílání moc nepřeháněly. Jenže mezitím se německým agentům podařilo infiltrovat Černou frontu, kde se dozvěděli o hotelu Záhoří. V té chvíli byl osud inženýra Formise zpečetěn.